

Opinie

Bestrijding MKZ-kwestie van lange adem

Geplaatst: 19 maart 2011 06:00, laatste wijziging: 22 september 2011 13:32

Tjirk van der Ziel

Maandag is het precies tien jaar geleden dat de MKZ-crisis uitbrak. Illustratief voor de omvang van de ramp was dat 'MKZ-crisis' in 2001 het meest gebruikte woord was.

Met reden, want drie maanden lang waren eerst de uitbraken, daarna het vaccineren en tot overmaat van ramp het ruimen van meer dan 265.000 gezonde dieren dagelijks voerpaginanieuws. Inmiddels is er veel ten goede gekeerd, maar infecties blijven een bedreiging voor de veestapel.

Het eerste geval werd vastgesteld op woensdag 21 maart, de eerste lentedag. Maar wat de voorbode van het voorjaar had moeten worden, bleek een koudegolf die de IJsselvallei teisterde, en later eveneens Sprang-Capelle, Ee en Anjum, en Kootwijkerbroek. Nederland leefde mee, bij het zien van enorme grijpers vol dode dieren met verkrampde poten, mannen in witte en blauwe pakken die stallen in- en uitliepen, die gele en groene laarzen in emmers dompelden, die met veewagens in colonne over ontsmettingsmatten reden. 's Avonds ging het destructiewerk in bundels licht spookachtig verder.

besmettelijk

Het is goed MKZ in historisch en mondiaal verband te zien. Dieren gaan er over het algemeen niet dood aan, wel lijden ze pijn en geven ze geen melk. Na een paar weken is het over. Maar de veeziekte is zeer besmettelijk. Eeuwenlang sloeg het virus bijna elk jaar toe. Vooral in 1911, precies een eeuw geleden, was er sprake van een uitzonderlijke epidemie, die als een veenbrand telkens weer oplaaide. Meer dan een derde van de boeren kreeg MKZ in de stal. Zieke dieren

moesten worden afgemaakt; de rest van de veestapel ging naar het slachthuis. Dat stuitte op fel verzet. Tot in de Tweede Kamer werd het rigoureuze afmaaksysteem op 'uitgemoorde' boerderijen gehekelde, want het leidde tot een 'morele schadepost' en onherstelbaar verlies van kostbaar stamboekvee. Geen wonder dat iedereen blij was met een entstof tegen MKZ, vanaf 1953 wettelijk verplicht. Maar in 1991 kwam er een verbod. Veelal wordt gesteld dat de agrarische sector dit zelf heeft gewild, maar dat is de halve waarheid. Het waren juist grote boeren die via standsorganisaties - voorlopers van LTO Nederland - hun concurrentiepositie in het buitenland wilden behouden en zo mogelijk uitbreiden.

Ook de overheid en de wetenschap (Wageningen) stonden hier achter. Het was de tijd van schaalvergroting en gespecialiseerde bedrijven. Vooral varkenshouders, sterk op export gericht, hadden veel invloed.

Veel minder bekend is dat op plaatselijk niveau vooral dierenartsen en melkveehouders waarschuwden tegen het non-vaccinatiebeleid. Ethisch onverantwoord, lieten ze weten; een uitbraak zou een ramp voor mens en dier betekenen.

Toen in 1997 de varkenspest woedde en elf miljoen dieren werden gedood, nam de druk toe en stuurden bezorgde boeren een open brief naar het ministerie van Landbouw. Maar alles bleef bij het oude, onder verwijzing naar de handelsbelangen. Hoe belangrijk die zijn, bleek uit een tv-debat, vijf dagen na de ontdekking van het eerste geval. Daarin klonk het vastberaden: 'Het virus moet eruit, zo snel mogelijk'.

Onderbelicht bleef ook de IJsselvallei als bakermat van het mrij-vee. Rond Welsum en Nijbroek, waar MKZ de kop opstak, liepen maas-rijn-ijssel-koeien: sober, robuust en mak, bestemd voor melk en vlees. Dit inheemse ras bepaalt de cultuurhistorische identiteit van de streek. Hier staan geen boerderijen die alles zetten op uitbreiding en nieuwste technologieën, maar wonen boeren met relatief kleine bedrijven die zich verknocht weten met hun dieren van foklijnen, vaak al generaties terug ontwikkeld. Juist dan trekt ruiming diepe sporen. Evenmin was er oog voor de schadepost aan toerisme en recreatie. Die bedraagt officieel 375 miljoen euro, maar volgens de sector moet dat een veelvoud zijn, waarvoor nooit compensatie werd geregeld.

ten goede gekeerd

Nu zijn sinds 2001 wel enkele zaken ten goede gekeerd. Diverse rapporten wijzen op de psychische

en maatschappelijke gevolgen van een uitbraak. Nederland organiseerde onder leiding van landbouwminister Veerman een conferentie in Brussel om vaccinatie mogelijk te maken. Massaal afmaken van gezonde dieren was niet langer acceptabel. Er kwam inderdaad een nieuwe richtlijn die vaccineren mogelijk maakt. Maar de afzet bleef de grootste hobbel. De voedselindustrie is bevreesd dat de consument de producten laat staan. Dus is nog steeds het oude beleid van kracht. Pas de laatste tijd valt er beweging te bespeuren. Zo lieten Duitse, Britse en Spaanse slachterijen vorige maand weten geen problemen meer te hebben met vleesverkoop van ingeënte dieren. En van melk kan kaas worden gemaakt, vrij voor export binnen de EU.

Maar zonder vaccinatie is er geen houden aan. In 2007 was het bijna opnieuw raak, toen tot twee keer toe in Engeland een virus uit een laboratorium ontsnapte. Alleen al het afgelopen halfjaar werd MKZ aangetroffen in Rusland, Bulgarije, Vietnam, Kazachstan, Mongolië, Taiwan, Japan, Birma, Mozambique, Zimbabwe, Zambia, Nigeria, Zuid-Afrika, Botswana, China en Zuid-Korea. Dat laatste land kreeg het wel heel zwaar te verduren. Het lukte maar niet de ziekte onder controle te krijgen. Van 5664 boerderijen werden meer dan drie miljoen varkens en koeien afgemaakt. Dat gebeurde op barbaarse wijze: dagelijks gingen op het dichtbevolkte platteland honderdduizend dieren levend op de brandstapel, net als in Engeland in 2001. Later werden ze levend begraven. Uit gebrek aan plekken week men zelfs uit naar nationale parken.

storm van kritiek

Terecht leverde deze methode een storm van kritiek op. Met name christenen en boeddhisten - samen meer dan de helft van de bevolking - lieten van zich horen. Zij eisten stopzetting van onnodig dierenleed. Vorige week meldde de Zuid-Koreaanse overheid dat het overweegt de gehele veestapel van dertien miljoen dieren de komende vijf jaar maar weer gewoon te vaccineren, al krijgt het dan een lagere status in het handelsverkeer. Volgens internationale richtlijnen krijgt een land de hoogste status terug - met maximale vrijheid van export - drie maanden na de dood van het laatste dier. Bij inenting en laten leven duurt dat minimaal twee jaar. Zuid-Korea gebruikt gelukkig gezond verstand. Als meer landen dat doen, kan het non-vaccinatiebeleid eindelijk op de schop.

Inmiddels is wel veterinaire succes geboekt met de bestrijding van de runderpest, eveneens besmettelijk en nog vernietigender omdat deze ziekte wel tot de dood leidt. In oktober vorig jaar meldde de voedsel- en landbouworganisatie FAO van de VN dat de pest wereldwijd is uitgeroeid. De laatste uitbraak was tien jaar geleden in Kenia. Het is voor de tweede keer dat

de wetenschap zo met een virus afrekent; eerder lukte dat met de pokken.

De onderzoekers willen deze aanpak gebruiken om ook andere infecties als MKZ uit te delgen. Europese boerenclubs hebben daartoe al opgeroepen. Maar gezien de vele uitbraken zal het nog jaren duren voor dit vruchten afwerpt. Niet ingeënt vee blijft uiterst kwetsbaar, dus terugkeer naar vaccinatie ligt nu het meest voor de hand. <

Tjirk van der Ziel is milieujournalist en lid kenniskring Religie in media en publieke ruimte aan de CHE